

Noel baba kim? Noel we Täze ýyl baýramçylygy haçan döredi?

Category: Kitapcy, Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Noel baba kim? Noel we Täze ýyl baýramçylygy haçan döredi?

NOEL BABA KIM? NOEL WE TÄZE ÝYL BAÝRAMÇYLYGY HAÇAN DÖREDI?

Miladynyň 336-njy ýylyndan başlap, ondan öñ birnäçe asyr bări hasyl hudaýy Saturnyň hormatyna bellenýän pasyl çalşygynyň baýramçylygy Isa pygamberiň (a.s) doglan gününiň bellenýän gününe, ýagny Noel baýramçylygyna öwrüldi. Aslynda Noel baýramçylygynyň hristian dini bilen ýakyndan-daşdan hiç hili galtaşykly ýeri ýokdy.

Entek ne Noeliň Noel bolan wagty, ne-de täze ýylyň ilkinji gününüň dabaraly garşylanşy bardy, hatda Hezreti Isa (a.s) hem heniz dünyä inmändi. Emma b.e.öñki 300-nji ýyllarda Rim imperiýasynyň paganistik ynançly rimli raýatlary gyş paslynyň çalşygyny tutuş bir hepdeläp belleýän ekenler.

Hasyl hudaýy Saturnyň hormatyna geçirilýän bu şowhun-şagalaňlarda şerap içilip, keýpden çykylýardy. Hatda käwagt bu şüweleňlerdäki hetdenaşmalar Rim imperiýasynyň asudalygyny

bozmaga-da ýeterlik sebäp bolup bilyärdi. Belki şonuň üçindir, Rimiň hökümdarlary aýratynam imperiýa hristianlygy resmi din hökmünde kabul etmesinden soň Saturnyň hormatyna geçirilýän gyşky şüweleňleri hernäçe gadagan etjek bolsalaran, aýdan-diýenleri ýol almandyr. Ýagdaýdan çykalga gözlän imperator Konstantin 336-njy ýylда rimlileriň birnäçe asyr bäri belleýän we hiç ýüz öwrüp gidibermeýän paganistik dessuryny hristian ynanjy bilen baglanyşdymak isledi.

Imperator Konstantin şüweleňleriň geçirilýän wagtyna gabatlap Isa pygamberiňem (a.s) doglan gününü bellemegi teklip etdi. Konstantiniň bu teklibi Iznik konferensiýasyna gatnaşýan hristian ruhanylary tarapyndan biragyzdan goldanansoň, 336-njy ýyldan başlap şondan öň ýüzlerce ýyllap hasyl hudaýy Saturnyň hormatyna bellenip gelinen gyşky dabaralar Hezreti Isanyň (a.s) doglan gününüň (Roždestwo) bellenýän gününe, ýagny Noel baýramçylygyna öwrüldi. Aslynda Noel baýramçylygynyň hristianlyk bilen hiç hili ilteşigi ýokdy. Imperator Konstantin şeýtmek bilen rimlileri öñki paganistik ynançlardan daşlaşdyryp, hristianlyga has ýakynlaşdyrmak isläpdi.

- **«Noel baba» hekaýaty nädip döredi?**

Nämüçindir bärde geň galaýmaly bir terslik bar: Olam – biziň we bize ýakyn jemgyyetleriň Noele hristianlygyň simwoly hökmünde garamaklarydyr. Aslynda hristianlyk bilen ýakyndandaşdan, ýalandan-çyndan baglaşygy bolmadyk Noeldir Täze ýyl günleriniň baş gahrymany Noel babanyň nädip peýda bolsunyň hekaýatyna bilelikde ser salalyň...

Noel babanyň aňyrsy hristianlyk ynanjynyň ýaýramagyndan has irki döwürlere – skandinaw mifologiyasyndaky we paganizmdäki iň uly hudaý bolan Odine çenli uzaýar.[1]

(*Alymlaryň birtopary Odiniň Skandinawiýa türki taýpalaryň üsti bilen aralaşandygyny öñe sürüär. Bu boýunça giňişleýin maglumat üçin aşakda görkezilen linke seret -t.b.*)

- **Skandinaw legendalarynda**

Odiniň Sleýpnir atly ganatly aty bar eken. Çagalar Odiniň uçýan atyna niýetläp joraplarynyň içine käşirdir şeker salyp, diwarlardan, gapylardan asyp goýupdyrlar.

Odin bolsa körpeleriň bu ýağşylygyna jogap edip, olara

sowgatjyklar, süýji-kökeler paýlapdyr.

Ýüzlerçe ýyl geçensoň hristian dünýäsi skandinaw mifologiýasyndaky Odini öz medeni galyplaryna saldylar. Mundan beýlæk olar skandinawlaryň hoşniýetli fantastiki gahrymanynyň deregne, hristian dünýäsinden çykan hoşniýetli, çagalary gowy görýän we mümkün boldugyndan hristian ruhanysyny gözlediler.

• **Apostol Nikolay kim?**

Netijede olar gözleýän adamlaryny tapdylar. IV asyrda Likiýanyň (hazırkı Türkîyäniň Antalýa etraby -t.b.) Myra (hazırkı Demre – t.b.) diýen ýerinde ýaşap geçen, ýagşy gylykda we sahylykda meşhurlyk gazanan hristian apostoly Nikolay kem-kemden Odiniň ýerini almaga başlady. Netijede biziň günlerimiziň Noel babasy skandinaw ýurtlarynyň hoşniýetli, çagalaryň penakäri we olaryň göwnüni göteriji hudaý Odiniň hekaýaty myraly Apostol Nikolaýyň şahsyyeti bilen birleşip, ýarym dini we ýarym fantastiki personaž hökmünde orta çykdy.

• **Täze ýyl we Noel agaçlarynyň bezelmegi**

Täze ýyldyr Noel agaçlarynyň bezelmegi-de gadymy eýýamlara çenli uzaýar. Taryhy maglumatlar gadymy Müsürden Rim imperiýasyna, Demirgazyk Ýewropadan Orta Aziýa medeniýetlerine çenli aralykda antiki döwürleriň agramly böleginde gyş paslynyň çalşygynda ýetip gelen Täze ýyl yrsgal-bereket getirsin diýen umyt bilen elmyda gök öwsüp duran agaçlary bezändiklerini habar berýär.

Aýratynam demirgazyk ýewropalylar gök pürli agaç şahalaryny öýlerine getirip bezäpdirlər. Hristianlykdan öñki däplere daýanýan bu dessur hristianlyk ýaýrangoňam dowam edipdir. Emma hristian ruhanylary hristianlykdan öñki ynançlardan galan agaç bezeme däbine gazaply garşıy çykypdyrlar, gatda agaç bezän hristianlaryň dowzaha düşjekdigini aýdyp, adamlary gorkuzmaga synanşypdyrlar.

Dini gysylsara garamazdan Täze ýylда agaç bezeme däbi edil öñküler ýaly höwesli bezelmese-de, düýpli ýitip gidibermändir.

Germaniyada Martin Lüteriň öňbaşçylygynda katolik hristianlyga garşı cykylmagy we protestantlygyň ýaýramagy bilen Täze ýylда agaç bezelmegine bolan dini gysyşlar hem ýatyrylypdyr. Şondan soñ agaç bezeme däbi Germaniyada ymykly ýaýrapdyr. Ýöne Noel agajy üçin öwrülişik ýyly XIX asyrda bolup geçdi. Şol ýyl Angliýanyň melikesi Wiktoriyanyň we onuň nemes adamsy şazada Albertiň Noel agajynyň öñünde düşen suraty iňlis gazetlerinde çap edildi. Bu bolsa Angliýanyň we iňlisleriň golastyndaky ýurtlaryň üsti bilen Noel agajyny bezeme däbineniň dünýäniň köp ýurduna ýaýramagyna getirdi.

- **Täze ýyl hindi towugyny iýme däbi**

Täze ýylда hindi towugyny iýme däbi barada aýdanymyzda bolsa, Täze ýyl saçaklarynda hindi towugyny goýma bilen baglaşykly hiç bir medeniýetde, hiç bir dini ynança aýdylan kelam agyz söz ýok.

Demirgazyk Amerikada noýabr aýynyň dördünji penşenbesinde «Minnetdarlyk günü» (День благодарения) bellenilýär. «Minnetdarlyk gününüň» esasy nahary bolsa hindi towugydyr. Wagtyň geçmegini bilen hindi towugyny bişirme däbi Täze ýyl gününe-de aralaşyp, Täze ýyl däpleriniň aýrylmaz bölegine öwrülipdir.

Amerika yklymynda başlan bu däp ilki Ýewropa, Ýewropaň üsti bilenem dünýäniň beýleki ýurtlaryna ýaýrapdyr.

- **«Minnetdarlyk günü» näme? «Minnerdarlyk günü» hristianlaryň dini baýramy?**

Elbetde, dini baýram däl. «Minnetdarlyk gününüň» hristian ynanjy bilen hiç hili baglanyşygy ýok.

(Gürrüñimiz gereginden artyk uzap gitjekdigi üçin hazır «Minnetdarlyk günü» barada aýdyp oturmalyň).

- **Peýdalanylan çeşmeler:**

1). Galip Atasagun «Ýlahy dinlerde (iudaizm, hristianlyk, yslam) dini simwollar» «Sebat Ofset Matbaacılık» neşirýaty, Konýa-2002.

- 2). Aly Erbaş «Hristianlykda ybadat», «Ayışığı Kitapları» neşirýaty, Stambul-2003.
- 3). Gunaý Tümer, Abdyrahman Küçük «Dinleriň taryhy», «0cak Yayınları» neşirýaty, 3-nji neşir, Ankara-1997.
- 4). Yslamyýet-hristianlyk düşunjeleriniň sözlüğü», Ankara uniwerstitetiniň neşirýaty, 1-nji neşir, Ankara-2013 ý.

Sadyk ÇALYŞKAN. Taryhy makalalar